

OOSTVLAAMSCH E ZANTENMEDEDEELINGEN VAN DEN BOND DER OOSTVLAAMSCH E FOLKLORISTEN
Maatschappij zonder winstbejag

Secretariaat van den Bond :
L. VERLODT, Zalmstraat, 69, Gent.
Alle stortingen te doen op postrekening :
969.46, Bond Oostvl. Folkloristen,
Abrahamstraat, 13, Gent.

Redactie van Oostvl. Zanten :
F. VAN ES,
Groendreef, 114, Lokeren.
J. VERMEULEN & J. BOES.

Kieckepeost redivivus !

Het boek, dat den naam van den Gentschen Aannemer van Werken (op zijn Gentsch Ondernemer) voor het nageslacht heeft bewaard, is lang niet zeldzaam. Nog heden komt het af en toe op boekenveilingen voor, doch een « volledig » exemplaar van « Den Ontwerp-maeker van Oost-Vlaenderen, ofte Kasteelen in Spagnien » is buitengewoon zeldzaam. Dit komt hoofdzakelijk omdat Kieckepeost zijn werk in deelen of « uitgaven » heeft verspreid, met en zonder platen, en bij verschillende drukkers heeft laten drukken, ook voor de vervolgen onder verschillende titels, waaronder men geen voortzetting van den « Ontwerpmaeker », althans niet op het eerste zicht, zou vermoeden. Kieckepeost heeft vóór het in het licht brengen van den « Ontwerpmaeker » (het kan ook na of tijdens het afdrukken zijn geweest, daar de drukker Snoeck-Ducaju hiervoor werd aangesproken) een prospectus opgesteld, dat door een gelukkig toeval in één van de exemplaren van den « Ontwerpmaeker » van de Gentsche Universiteitsbibliotheek bewaard bleef. Het geeft ons de gelegenheid dat merkwaardig drukwerk te bespreken nadat we kennis hebben genomen met hetgeen Kieckepeost ons tusschen 1824 en 1829 werkelijk zwart op wit heeft nagelaten, want in het bewust prospectus beloofde hij veel meer dan wat hij gehouden of juist kunnen houden heeft. Tot zijn verontschuldiging immers moeten we mededeelen dat zijn toenmalige medeburgers, die hij nochtans als pachter van den dienst der begrafenissen zoo gewetensvol diende, het hem niet gemakkelijk hebben gemaakt : de man was te uitzonderlijk, te zeer een « type » om door de Gentsche burgers « au sérieux » te worden genomen. Hij verdiende beter dan wat men hem, naar eigen bekentenis, heeft aangedaan, maar daarover later.

Volgens de aanduidingen op omslagen en titelbladen van de verschillende deelen van den « Ontwerpmaeker » bestaat het oorspronkelijk werk uit drie deelen, die hij achtereenvolgens : Eerste Uytgaf (p. 1-122), Tweede Uytgaf (p. 1-40), Tweede en Derde Uytgaf (p. 41-136) betitelt.

De Eerste Uytgaf en de Tweede Uytgaf (tot p. 40) werden gedrukt door G. De Busscher en Zoon; de Tweede en Derde Uytgaf (van af p. 41 tot p. 136^(*)) door Snoeck-Ducaju. Maar het werk is hiermede niet compleet. Het vervolg van de derde Uytgaf gaat van p. 137 tot p. 206 (en zelfs tot p. 264) en draagt twee verschillende titels : « Saemenspraek tusschen den Ontwerpmaeker van Oost-Vlaenderen en eenen Bouwkundigen Boer » (p. 137-206) 1828, en « Den Veropenbaerder van Oost- en West-Vlaenderen, of Bspieder voor het Volk (p. 207-264) 1829. Dat vervolg werd

(*) In de door mij geraadpleegde exemplaren ontbreken p. 105-136. Waren het afdrukken van bedankingsbrieven aan verschillende overheden ?

gedrukt door J.-N. Houdin. De afleveringen van den « Veropenbaerder » zijn genummerd en gedateerd : n° 1, 1 Mey 1829 (p. 207-224), n° 2, 3, 4, 5, 6, 29 Mey 1829 en eindigt met een herdruk van het Gesprek tusschen Belfort en Dulle-Griet van 1789. We mogen aannemen dat de eigenlijke « Ontwerp-maeker » niet verder gaat dan de druk van de Tweede en derde Uytgaf van Snoeck-Ducaju tot p. 104, eventueel tot p. 136, terwijl de « Saemenspraek », een reeks ontmoetingen van den auteur met een Boer in gesprekform, gedrukt door J.-N. Houdin, samen met of afzonderlijk van den « Veropenbaerder », als aparte werken moeten worden beschouwd.

De « Opera omnia » van den Ondernemer Kieckepoost zijn het niet. Dat leert ons het Prospectus en het mag oprecht jammer heeten dat de « papieren » van den onvermoebaren Gentschen urbanist en topograaf verloren zijn gegaan. Men begrijpt niet goed hoe verzamelaars van dien tijd als Ph. Blommaert of V. Voisin, de St. Genois en anderen, vooral de Architect Goetghebuer, die Kieckepoost gekend en gewaardeerd heeft, zoo iets hebben kunnen laten gebeuren. Het Prospectus werd gedrukt in de drukkerij van Snoeck-Ducaju. Het geeft de opsomming van alles wat het werk : « Den Ontwerp-Maker van Oost-Vlaanderen » zal bevatten : den omvang, de manier van uitgeven, den prijs. De aanvang luidt : « Na eene overdenking van verscheide jaren, heb ik gewaagt in het licht te geven het voornoemd werk, die de vrucht is van mijn zwakke pogingen tot nut van mijn vaderland. » Volgt de inhoudsopgave van het 1° boek (213 bladzijden, 1 afbeeldsel van den Auteur en 3 platen, prijs : 1 gulden 50 centen Nederlandsch); van de 1° uitgave van het 2° boek (40 bladzijden, eene plaat, prijs : 40 centen Nederlandsch); van de 2° en 3° uitgave (64 bladzijden, portretten van de Koninklijke familie van Oranje-Nassau, prijs : 50 centen Nederlandsch).

De niet verschenen, althans ons onbekend gebleven, deelen of « uitgaven » volgen thans :

« De volgende uitgaven dienende om het tweede deel volledig te maken, zullen bestaan in 6 afleveringen, idere van 2 bladeren druk, of van 32 blad-zijden in 8vo, zoo als de voorgaande, op papier van de beste keuze, met de beste druk-letteren, en bevattende, boven de ontwerpen, 1° Nederlandsche en fransche dicht-stukken, 2° Eene beschrijving van de vereischte hoedanigheden in eenen goeden hengst, 3° Eene verhandeling over de paarden-kwekerij, 4° Anecdoten, enz. enz., 5° Het gevolg van de afbeeldsels van de geheele Koninklijke familie, 6° Dat van Laurens Coster, uitvinder van de boekdruk-pers, 7° Van den heer E. Jenner, uitvinder van de Vaccine, 8° Van den Spanschen generaal Rafael Riego, zoo ende gelijk hij door eenen ezels naer het schavot wierd gesleept, met dit opschrift : Op den troon of op het schavot, 9° Eenige plans van nieuwe geprojecteerde gebouwen. In de laatste uitgave het volgende, te weten : 10° Op een schoon en groot formaat en op kopere plaat, de kaart van de provincie Oost-Vlaanderen, met eene korte doch veel vermeldende beschrijving en de bevolking der zelve, de aanwijzing van de geprojecteerde veranderingen, de naam-lijst vermeldende dien van den heer Gouverneur civiel en van dien van het militair, van de Distrikt-Commissarissen, Burgemeesters en Schepenen, Pastors, Notarissen, 11° Insgelijks het plan van Gent, met eene diergelijke korte beschrijving, met de aanwijzing van de geprojecteerde veranderingen, de bevolking en de volgende afbeeldingen met hunne beschrijving, als 1° Van het groot kanon, 2° Van het Stad-huis, 3° Van het Belfort, 4° Van de St. Baafs-kerk, 5° Van de St. Michiels-kerk, 6° Van de St. Pieters-kerk, 7° Van de Universiteit, 8° Van het Pak-huis, 9° Van de Visch-markt, 10° Van het Grave-Kasteel, 11° Van den Entrepot, 12° Van den Berg van Barmhartigheid, 13° Van het Museum, 14° Van het Bisdom, 15° Van de publieke Boek-zaal, 16° Van de Recollecten-brug, 17° Van de Liev-brug volgens mijn nieuw plan in ijzer, en die zoo veel niet zal kosten als eene van alle andere beweegbare bruggen, 18° Van de Kortrijk-poort, 19° Van de Pomp op den Zandberg, 20° Van die op de Groensel-markt.

21° Van die op den Neder-kauter, 22° Van het gebouw in de Bijloke tot het verlossen der vrouwen, 23° Van de school van kunsten en handgedaden, en van het conservatorium derzelve, indien het plan in 't licht is voor deze uitgave, 24° Van een deel van het binnenste van den voorgevel van het nieuw Kasteel, 25° Van een deel van het huis van reclusie en tuchtiging, 26° Van het inwendig van den grooten Schouwborg, 27° Van het hôtel van Z. Exc. den heer Gouverneur dezer Provincie. »

Ook de manier van uitwerking deelt Kieckepoost ons in zijn prospectus mee :

« Het zal bevatten al hetgene is vertoond in de voorgaende plans, en bovendien, de maatschappij van schoone kunsten en wetenschappen, die van de nederlandsche taal en letter-kunde, van S. Cecilia, van den landbouw en van de planten, de kamer van Rhetorica, De namen en woonplaatsen van de wel-edele heeren burgemeester en schepenen, van de heeren pastors, presidenten van de tribunalen, vrede-rechters, commissarissen en hunne wijken, ontvangers van de contributien, bankiers en alle de makelaars, de brief- en paarden-posthuisen, fabrieken en de namen van de eigenaars; de invoerplaatsen van de voornaamste kooplieden, de publieke baden, de koffi-huisen, aubergen, kantooen van de diligentien, van assuranties zoo wel voor het leven, als tegen den brand; de namen en woonplaatsen van de eigenaars van kabinetten van schilderijen, oudheden, rariteiten, bibliotheken, van de venditie-houders en verkoopzalen; en al wat kan strekken tot eenig nut, zoo in de kaart als in het plan.

Voorders in lithographie de voornaamste gebouwen van Gent; doch altijd maar een op idere plaats of in idere straat met de uitlegging als volgt : Het hôtel n° 18, genaamd **Société littéraire**, op den kouter; dit gebouw staat omtrent in het midden dezer plaats, die lang is ... ellen, breed ... ellen, en beplant met ... linde-boomen, voorzien van ... rust-banken en 's avonds wel verlicht. In den zomer hoort men'er alle zondagen 's middags om 12, en 's avonds om 7 uren het schoon krijs-musiek van het garnizoen; zoo ook alle donderdagen ten 7 uren 's avonds; maer als het winter is, zijn de donderdagen uitgenomen, en dan word'er 's zondags 's avonds ook niet gespeelt. Men ziet daar alsdan van de aanzienlijkste personen dezer stad, vele dames kostelijk gekleed, en men heeft'er stoelen als men zitten wilt. Meest alle donderdagen is daar 's middags militaire parade, 's zondag 's morgens eene bloemmarkt, duive-markt, en op de aanpalende vogel-markt zijn vogelen, honden en andere levende dieren, enz. enz. Ten half-vesten is'er eene groote en wijd-vermaarde paardenmarkt. Op deze plaats, die aan elke van hare vier kanten heeft eenen breeden rij-weg, munten uit verscheide prachtige gebouwen, waar onder is het gone geteekent n° 10, van den heer baron **Draeck**, gebouwd door d'heer **Velleman**, bouw-meester dezer stad, en nu bewoond door milord **Waldegrave**, n° 12, het huis van ... n° 14, eenen winkel van nieuwheden, waar onder is de herberg **le Caveau**, n° 16, van den heer **van Crombrughe**, lid van de tweede kamer der staten generaal, gebouwd door ..., n° 20, van den heer **Vanderstraeten**, grooten koopman; men ziet daer wekelijks groote wagens laden met lijnwaden en andere goederen, die naar Vrankrijk vervoert worden, n° 22, van mevrouw de douarière **Duwazier**; men ziet'er dagelijks bijeen-komsten van al wat edel en aanzienlijk is, en op het prachtigste gekleed, n° 24, van den heer **de Buren**, n° 26, van mevrouw **Vanden Bogaerde**, n° 28, van joffrouw **Massart**, houdende een groot magazijn van zijde en andere stoffen, n° 30, van de Societeit **la Concorde**, welkers litten uitmaken een groot gezelschap, in welke societeit zoo wel als in de andere, de vremdelingen door een van de litten worden ingeleid. Dit huis heeft eene overgroote schoone zaal, die lang is ... ellen, breed ... ellen, gebouwd door den bouw-meester **Roelandt**. Op den eenen hoek is een deel van den voorgevel van het huis van **Mevr. Limnander**, waar van het ander deel met de poort staat in de korte Meire. Op den anderen hoek een deel van den voorgevel van het huis van **Mr. De Naeyer van Caneghem**, gebouwd door wijlen den berugten bouw-meester **Pisson**, en waar van het ander deel met de poort staat in de Zonne-sstraat. Hier onder is eenen Estaminet, **la**

Belle-Vue, waar men verkoopt goede dranken en gedient word door het dochterken, een van de bevalligste en schoonste mijsjens dezer stad, n° 35, de verkoop-zaal van den heer greffier **De Coninck**, men vind'er te koopen alle soorten van kostelijke meubelen, voor welk gebouw word gehouden alle woensdagen en vrijdagen d'aard-appel-markt, die de welke daar worden aangebragt uit het land van Aalst, zijn van de beste soort, zij worden geplaatst langs den kant van het hôte! de Poste, n° 33, het huis van den heer **Van Hecke**, n° 31, het huis van d'heer **Bruynbroek**, professor van de guitare; n° 29, den grooten Schouwburg, waar van het inwendig zal uitgeleid worden, als b.v. 1. rang loge n° 1, van den burgemeester en de schepenen, n° 2, van Z. Exc. den heer Gouverneur dezer provincie, n° 3, van madame **De Meulemeester**, née **van Aken**, n° 4, van madame **De Hert**, née **Speelman**, en madame **De Cock**, née **Kuipers**, enz. In de abonnementen **suspendus** ziet men'er dikwils madame **Kiecke-poost**, née **De Smedt**, enz. n° 27, het vermaard hôte! de Poste van d'heer **Doncin**, eertijds genaamd de St. Sebastien, waar heeft glogeerd Z. M. Joseph den II, den julij 178. Het is nu ten deele bewoond door Z. Exc. den Luitenant-generaal baron **De Constant-Rebecque**, van c'aar vertrekt dagelijks een Diligentie naar Antwerpen, Amsterdam, Brussel, Ostende en Rijssel. Hier onder is eenen estaminet, den **Scuterrain de la poste Roijale**, voorzien van goeden drank, en waar van den baas eenen volumineusen keirel, is den eersten figurant in den grooten Schouwburg, n° 25, het paardenposthuis van d'heer **Busso**, n° 23, de hoofd-wacht, altijd voorzien van een zeker getal soldaten, eenen officier, onder-officier en tambour; is een cierlijk gebouw, n° 21, Het huis van den heer **Carpentier**, voortijds ontvanger en betaalder van deze provincie, n° 19, het koffi-huis, **le grand Café**, kostelijk gestoffeerd. Men ziet'er s' avonds in den zomertijd vele aanzienlijke damen, n° 17, het huis van mevrouw de douarière **Van Hecke**, n° 15, het hôte! Roijal, een schoon en groot heeren-logement, n° 13, n° 11, het wijd-beroemd koophandel-huis van mad. **Champon**, n° 9, Het klein koffi-huis, n° 7, de publieke baden. Van het inwendig van dit gebouw zal gegeven worden een omstandig verhaal, n° 5 en 3, een schoon en groot nieuw gebouwd huis, in 't welk men Estaminet (het gouden Zulleken), men verkoopt'er goeden drank, eetwaeren, en men heeft'er bovendien het zigt van eene schoone waardin, n° 1, Het koffi-huis (**Café des Arcades**), n° 2, den estaminet de Diligentie, n° 4, het huis van d'heer **Verschraege**, wiens vader geweest is eenen berugten chirurgijn, n° 6, den schoonen boek-winkel van d'heer **Charlier**. Hier onder is de herberge den **Souterrain**, n° 8, het huis bewoond door Z. Exc. den generaal-major **J. S. Van Doorne**, plaats-commandant, in de straat **Avenue de la Place**. n° 13, het huis van ... suiker- en pastij-bakker, n° 11, den mode-winkel van ... n° 9, het huis van ... mans-kleermaker, n° 8, den quincaillerie-winkel van ..., n° 7, het huis van den heer **Kervyn-de Volkaersbeke**, schepen van Gent, n° 6, het huis van ... n° 5, het koffi-huis, **le Café Gantois**, waar onder is een melk-huis, n° 4, het huis van eenen laarse-maker, n° 3, het huis van den heer ... waar onder is eene herberg, genaamd de oude Diligentie, n° 2, het schoon en groot magazijn van kristal van de gebroeders **Trossaert**, waar alles te bekomen is wat in kristal word gemaakt; zelfs het gone noodig is tot de verlichting met de gaze, n° 2bis, het huis van eenen meubel-maker, n° 1, het huis genaamd **la maison Sanglant, magasin des modes.** »

Daarna volgen nog enkele regelen druks, waarin Kiecke-poost de hoop uitspreekt een « genoegzaam getal inschrijvers te zullen bekomen om de laatste uitgaven van mijn werk te kunnen in het licht brengen. » Hij legt er den nadruk op dat « dit werk zullende zijn eenen weg-wijzer, zal zijnen aanvang nemen met het stadhuis ». Kiecke-poost laat er in 't Fransch op volgen : « **Quelques exemplaires de la dernière brochure, qui aura en tête le portrait de l'Auteur, seront imprimés en français. Ils seront intitulés: Guide de la Flandre-Orientale, et notamment de la ville de Gand, par l'entrepreneur Kiecke-poost, (Prix 3 florins des Pays-Bas)** ».

Is het voor de topografische studie van Gent niet jammer dat het vervolg op den

«Ontwerp-maker», in 't bijzonder den «Gids van Gent» met de aangekondigde platen en' hun beschrijving, waarschijnlijk bij gebrek aan een «genoegzaam getal inschrijvers» niet op de markt werd gebracht? Moeten we veronderstellen dat de «turbulente» schrijver toenmaals voor 'n tijdje werd opgesloten? Want na 1830 was onze «Ontwerp-maker» niet zoo vergeten als wij het in onze eerste bijdrage veronderstelden. Behalve het prospectus van een nieuw blad met den welsprekenden titel: «Le Conciliateur», is er werkelijk nog één nummer verschenen van een tijdschrift, dat den zonderlingen titel voert: «Het Gendsch Kieken ieder eens vriend.» Het zag het licht op 28 July 1835 (n° 1), zonder naam van drukker (vermoedelijk J.-N. Houdin) en is de voorlooper van een... kiesblad. Kieckepoost had zich in 't hoofd gestoken «volksvertegenwoordiger» te worden, wat ons geenszins verwondert rekening houdend met zijn temperament van tribuun en tafelredenaar. Het n° 1 van «het Gendsch Kieken» bevat dan ook bijna geheel, op een kort gedichtje na: «Op de dood van den Hertog van Enghien» een typisch kiesmanifest, waarin hij aan zijn kiezers, zoowel mannelijke als vrouwelijke, n.b. als Zusters en Broeders toegesproken, tal van hervormingen van de soort der «Monts et Merveilles» belooft, waaronder vooral vermindering van belastingen, die aan de zusters en broeders een paradijs op aarde moeten bezorgen. In dat kiesmanifest vertelt hij natuurlijk het een en ander over zijn eigen persoon en we weerstaan niet aan het genoegen hemzelf aan het woord te laten:

**«Leve de geheele wereld, leve den waren godsdienst! leve de goede wetten!
leve de vryheyd der drukpers! leve de vryheyd in alles en voor alle!»**

Nadat hij aan zijne lezers (of toehoorders) heeft medegedeeld dat hij van plan was de stad te verlaten om als acteur «de bijzonderste rollen» te gaan spelen van «de stukken, die ik gemackt heb» en zijn reiskoffer reeds gereed was, zag hij de kieslijst der volksvertegenwoordigers aangeplakt: «dit heeft mij van mijn voornemen doen afzien en doen denken dat mijne landgenooten, ten wiens voordeele ik, zoo in boeken als gazetten, vele zaken geschreven heb, waar door ik verscheyde duyzende francs verloren heb, mij tot vrucht van mijn arbeyd en in vergelding voor hunnen volksvertegenwoordiger zouden gekozen hebben, om op den grooten Volkstheâter, ik wil zeggen te Brussel in de Kamer, mijne proef te doen, om alzoo door mijn Vaderland eenige vermaerdheyd te bekomen.

**De wereld is een Apenspel;
En ieder speelt er slecht of wel.
Daerom wil ik oplettend blijven
Om al de Apen, groot en kleyn,
Te overtreffen in hunn' bedrijven,
En zoo den grootsten Aep te zijn.»**

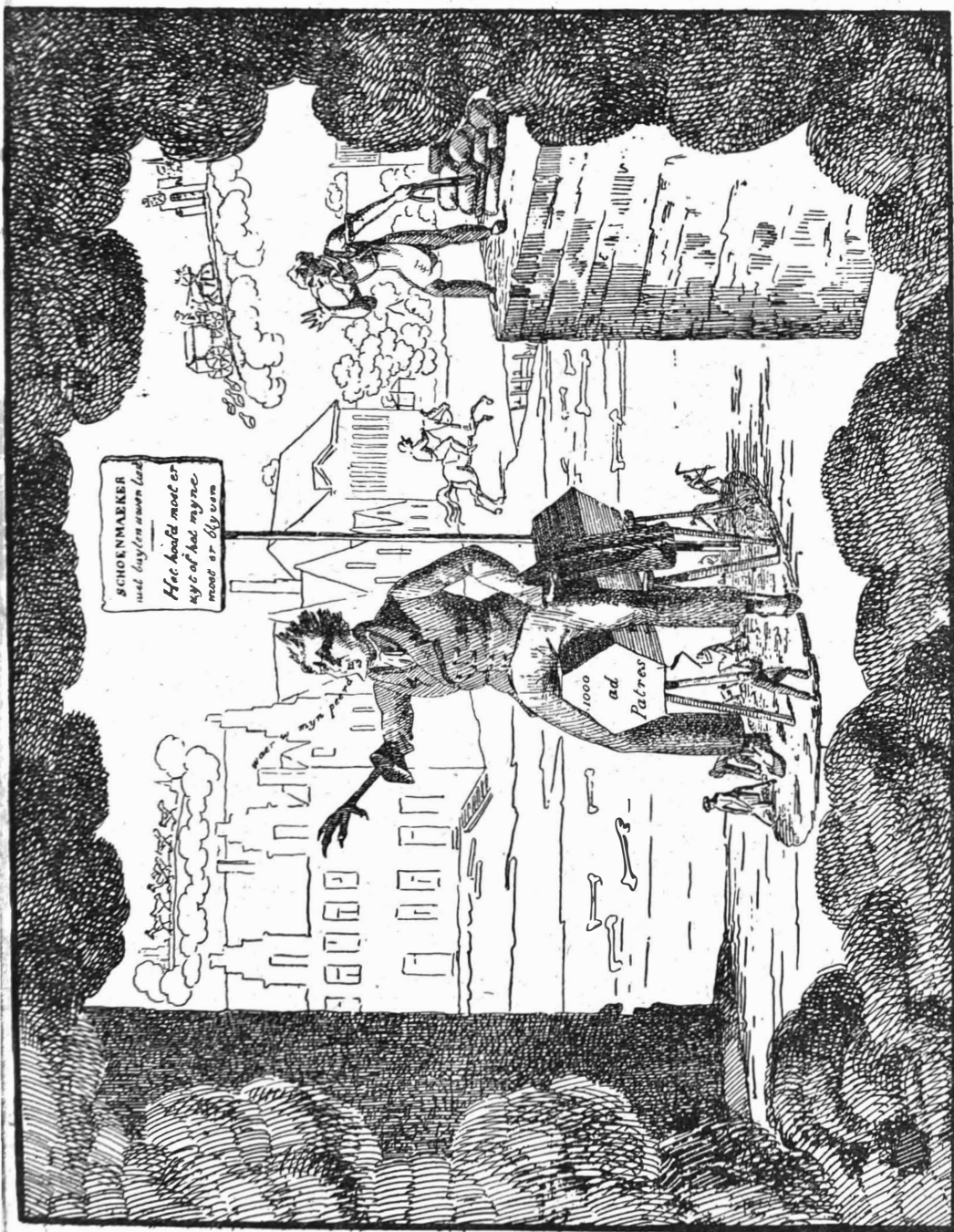
Dat Kieckepoost werkelijk candidaat-volksvertegenwoordiger is geweest, bewijst niet alleen zijn eigen getuigenis in «Het Gendsch Kieken», maar ook een uittreksel uit een Gentsch dagblad (7 Juni 1835): «Un autre candidat porté par le **Vaderlander**, dans le numéro qui précède la candidature de M. Kieckepoost, entrepreneur des pompes funéraires, et M. Van Hoobrouck de Fiennes, exploitateur de plusieurs industries agricoles-modèles, qui fait aussi sa profession de foi. Celle de M. K., à notre avis, est mieux fondée et préférable. Ce sont deux candidats, dont la position, la tête et les infirmités sont passablement homogènes; mais M. K. a un état qui le rend plus indépendant et moins sollicitateur; il peut à la rigueur se passer de la sportule de 400 francs par mois; il enterre les morts fort décemment d'après le tarif de l'église, et services pour services, nous croyons que les chars funèbres de l'un rapportent plus à la sacristie que le verbiage diffus de l'autre. Un électeur, homme de bons sens, nous dit que si parmi cinq des candidats du **Vaderlander**, il avait une voix à donner, ce serait à l'honorable M. Kieckepoost, enz.»

Hij is niet bang op « warm-appelen naer het hoofd » te worden onthaald, want hij heeft in zijn leven reeds veel « onderstaen » : « Ik ben door het grauw aengerand geweest, en dank zij God ik ben nog frisch en gezond; ik ben in het Rasphuys, in den Mammelokker en twee mael arbitrairelyk in het Zothuys gesteken geweest, alwaer ik met mijn volle verstand meer dan vier maenden gezeten heb, en tot mijn tijdverdrijf verscheyde Theâter-stukken gemaekt heb, waar onder zich eene bevind dat den naem draegt van **de Bizarre en jalouse Koningin**; het is in het stuk dat de Koningin mij in het Zot-huys doet steken, het is ook zij die zich onbekend in het schouwburg bevind aen madame Toutbeaux den bovengemelden toer speeit. » Madame Toutbeaux was een artiste van den Grooten Schouwburg, die door een kabaal werd uitgefloten en op « warm-appelen » werd getracteerd. De bizarre en jalouse Koningin is waarschijnlijk een persoonsverbeelding voor het Publiek.

Het zou te lang worden de 20 hervormingen, die Kieckepoost in zijn kiesmanifest, voorstelt, hier mede te deelen en te ontleden. Zijn leus is de « slogan » van dien tijd : Vryheyd in alles en voor alle », zijn doel : « er moet een regtveerdig stelsel van belasting zijn, gegrond op **den mark den franc**, welk al de lasten ten minsten de helft zal doen verminderen. » Hij meende het goed, maar hij ging met zijn « urbanisme » soms wat te ver. Men oordeele :

« De raedsheeren der regering dezer stad hebben door besluyt van den 4 dezer, de heeren Burgemeester en Schepenen gemagtigd eene geldleening van dry millioen francs te doen, waer van een deel moet dienen tot het bouwen van een Paleys van Justitie op het Recolectenpleyn : ik had liever gezien dat men dit paleys op den grond van het predikheeren klooster gemaekt had, en op dien van het Recolecten klooster St. Nicolaes kerk had gebouwen, om reden dat St. Nicolaeskerk te by St. Baefs en St. Michiels staet; alsdan had het noodig geweest eene andere verdeeling in de parochien te maken, het gene een groot gemak aen de parochianen zoude toebrengen. Men zou St. Nicolaes kerk kunnen verkoopen om af te breken, en op die plaets met dit geld eene koorn-halle bouwen. »

Moest Kieckepoost, zooals hij hoopte : « elk een zynen toer is niet te veel en op die wys kan het ook mynen toer worden », schrijft hij in : « Frissche mannen, versche gedachten », burgemeester van Gent zijn geworden dan had de oude binnenstad er thans, tot zijn schade wellicht, wat de schilderachtigheid betreft, er geheel anders uitgezien. Ziehier overigens zijn plan : « Myn eerste voorstellende werk (zou geweest zijn) : eene ijzere kaey met eene rey schoone huizen van wederkanten de Ley te doen maken, van aen de Minnemeersch-brug tot aen de Pas-brug, en een stuk van den Peerden-Meersch, om daer alzo schoone huizen te kunnen opbouwen; de St Joris- en Pas-brug afbreken en eene nieuwe ijzere brug te maken regt over de Antwerpschestraet, en van daer eene straet tot op de Vlasch-merkt. De menschen die van het Steendan komen, zouden langs de nieuwe ijzere Kaey op de nieuwe ijzere-brug, en alzo in de Antwerpschepoort tot op de Vlasmerkt kunnen zien; ik zou daer by voorstellen eene ijzere-brug te maken van het Sluzezen over de Ley om alzo op den Ottegracht te komen, en de Geluk- en Baudeloosttraet te verlengen tot op de straet van de ijzere Kaey. Den Botaniken-hof zou men kunnen verplaetsen op de Universiteit; men zou daer toe moeten de kap af nemen en er eenen vloer van zink, lood of ijzer op leggen; dien hof zou haer bevryden tegen gevaer van brand; ten waer men hem in de Muynkmeerschen wilde maken, met verscheyde in- en uytgangen, te weten : eenen langs overschelde of brabantdam en eenen anderen langs de muynkbrug en eenen derden langs den huydevetters hoek; tegen de gaz-fabriek, met eene brug over de Schelde; is den grond daer te leeg, men zou hem kunnen ophoogen. Het overige deel van den Botaniken-hof zou men aen het bisschoppelijk Paleys kunnen geven : want een bisschoppelijk Paleys zonder hof is als eenen graef of milord zonder peerden en rijtuigen...

Spotprent op Kieckenpoost, ondernemer van Begratenissen en urbanist.

Doodskist en doodsbeenderen hebben betrekking op het eerste; boven, links in de wolken, is zijn droom afgebeeld als urbanist: de «Kiekenweg» van Ekkergem naar Drongen. In plaats van eene hand heeft de hoofdfiguur

Apropos van de Lieve, ik zal alsdan daer eene straet voorstellen om van den Beggynen-driesch naer het Princen-hof te reyden en te gaen, het welk een groot gemak zal geven aen die beyde deelen van de stad, te meer als de voerliens wagens op de Lieve zullen staen. De boter, eyer en wild merkt zal onder het Stadhuys gehouden worden, hetgeen een groot gemak zal bij brengen voor ieder een, te meer als het slecht weder is; ik zal daer bij eene nieuwe straet voorstellen om van de Groensel-merkt, Geld-munte, enz. regt op de Muyde-vest te komen; **zonder acht te nemen op eenig gebouw het welk in den weg staet.** »

Urbanisten zien grootsch en hanteeren gaarne den sloopershamer als een hinderlijk monument hun rationeele visie van de verkeersmogelijkheden hen dwars zit. Weg ermee ! Ook hierin slacht de ondernemende « Ondernemer » Jozef Kieckepoost sommige hedendaagsche urbanisten, die maar liefst een reeks eerbiedwaardige gedenkteekenen van het verleden opofferen aan de rechtlijnigheid van een autostrade. Niets nieuws dus onder de zon ! Dat zijn Gentsche tijdgenooten het lang niet eens waren met onzen voortvarenden urbanist spreekt wel vanzelf. Hij genoot zelfs de eer van de karikatuur, zooals uit de hierbijgaande plaat genoegzaam blijkt. (Zie bldz. 55).

Revolutionnaires van zijn soort, die bovendien « typen » zijn, zijn nu eenmaal gedoemd voor gek te worden uitgeroepen. Zulks belet niet dat voor ons modern gevoel onze gek in de categorie der « wijze gekken » moet worden gerangschikt en zijne schrifturen ons toelaten een bijzonder leerrijken blik te slaan op het zelfgenoegzame, doch bedrijvige leven van de Gentsche burgerij van zijn tijd. In elk geval moeten wij het waardeeren dat zijn vaderstad Gent hem zoo nauw aan het hart lag. Daarom in de dubbele beteekenis van het woord : Kieckepoost redivivus !

PAUL DE KEYSER.

Heiligenvereering in Fransch-Vlaanderen.

Aansluitend bij de bijdragen van de heeren **A. Van Dyck** en **J. Vermeulen** in de « Zanten » verschenen onder den titel : « Kerkpatronen, Bedevaartplaatsen en Devotieoorden in Vlaanderen »⁽¹⁾, meen ik het nuttig te wijzen op deze van Fransch-Vlaanderen.

Ook over Fransch-Vlaanderen schreef de Heer Van Dyck, maar zegde geen gebruik te hebben gemaakt van het werk van Van Gennep, dat toen pas verschenen was. Ten onrechte, meen ik, want er is veel uit te zanten.

Het boek van Arn. Van Gennep : « **Le Folklore de la Flandre et du Hainaut Français** » schenkt vele gegevens die, in de huidige omstandigheden van ramp en oorlogsgeweld, dienen bewaard te blijven en meer in ons Vlaanderen bekend te worden.

Naar algemeene opvatting, schijnen tot Fransch-Vlaanderen te behooren, de gouwen Hazebroek en Duinkerken. Iedere gouw is onderverdeeld in kantons en staat aldus bij Van Gennep opgegeven: Hazebroek namelijk op bl. 505-508 en Duinkerke op bl. 520-522.

Ik vertaal, er bijvoegende wat elders in het boek als merkwaardig of eigenaardig wordt aangeduid.

Nota : We geven, bij iedere stad of gemeente, telkens eerst de kerkpatronen op, en daaronder dan, in vetjes gedrukt, de namen van de heiligen die in die kerken bijzonder worden vereerd. Op dezelfde manier ook, de heiligen vereerd in afzonderlijke kapellen.

V. H. D. = Emile van Heurck. Les Drapelets de Pélerinages.

(1) Zie « Oostvlaamsche Zanten », 12° jg. (1937), bl. 47-59 en 111-117; 14° jg. (1939), bl. 193-235; 15° jg. (1940), bl. 81-100; 17° jg. (1942), bl. 197-214; 18° jg. (1943), bl. 49-60.

I. — GOUW HAZEBROEK.

1. — Kanton BELLE.

BELLE: O. L. Vrouwkerk:

Notre Dame de la Foi: tegen allerlei ziekten.

H. Donatus, tegen bliksem en onweer.

H. Antonius, tegen besmettelijke ziekten, zoo bij menschen als bij dieren. Men laat zout en water wijden, om bij het voeder der dieren te mengen. G. du Tielt graveerde in 1626 een bedevaartvaantje, waar het wapen van de St.-Jansabdij van Terenburg op prijkt. Het opschrift luidt:

« S. Anthoïne, amy de Dieu,

De feu, déliure en tout lieu. » (Van Heurck, Drapelets bl. 497).

Van Gennep vermoedt dat de verspreiding van den eeredienst tot den H. Antonius, ook in ons land, haar oorsprong heeft uit het St.-Antoongasthuis van Belle, dat reeds vernoemd wordt in 1119 (Op. cit. bl. 310).

H. Amanduskerk:

H. Franciscus van Assisi, tegen allerlei ziekten.

Afzonderlijke kapellen:

O. L. Vrouw: tegen de koortsen: Hier bestaat het gebruik de koorts af te binden aan den boom, waaraan het kapelletje hangt.

« **Notre Dame de la Crèche** », in barensood vereerd.

H. Eligius, voor de veldvruchten.

H. Gangulphus, tegen alle kwalen. De vereerders gaan driemaal rond de kapel, zeggende: « Sente Gangoen, gy moet dat bij God doen » en ze drukken dan hun wensch uit.

BERTEN: H. Blasius:

H. Blasius, tegen de stuipen, langdurige ziekten, maagkwalen.

H. Apollonia, tegen de tandpijn.

H. Godelieve, tegen de kinderziekten.

H. Dorothea, tegen de oogkwalen.

MERRIS: H. Laurentius:

H. Laurentius, tegen de brandwonden en de huidziekten (Sint-Laurensblaeren).

H. Joris, tegen de angstvalligheid.

H. Barbara, voor de goede dood.

METEREN: H. Petrus:

H. Petrus, tegen de koortsen.

NIEPPE: H. Martinus:

H. Apollonia, tegen de tandpijn gediend.

OUD-BERKIJN: H. Bartholomeus:

H. Rochus, tegen de besmettelijke ziekten.

H. Philomena, in allerlei noodwendigheden.

OUTERSTEENE: Kerkpatroon?

Afzonderlijke kapel:

O. L. Vrouw, door koortslidders aangeroepen; het gebruik bestaat de koorts af te binden.

ST.-JANSKAPELLE: H. Joannes-Baptista:

St. Jan, tegen de stuipen bij de kinderen.

H. Barbara, voor den goeden dood.

H. Antonius, bij ziekten onder het vee, vooral bij de zwijnen.

O. L. Vrouw van Carmelusberg, tegen allerlei ziekten.

STEENWERK: H. Johannes Baptista:

H. Rochus, tegen besmettelijke ziekten.

H. Eligius, voor de veldvruchten.

VLETEREN: H. Mattheus:

Geen bijzondere devotie.

2. — Kanton HAZEBROEK-NOORD.

BLARINGEM: H. Martinus:

H. Eligius, voor de veldvruchten.

EBBLINGEM: H. Samson.

Geen bijzondere devotie.

Afzonderlijke kapel:

O. L. Vrouw, tegen de koortsen.

HAZEBROEK: H. Eligiuskerk:

H. Eligius, voor de veldvruchten.

H. Barbara, voor den goeden dood.

H. Antonius, tegen de veeziekten, vooral bij de zwijnen.

H. Donatus, tegen het onweer.

H. Apollonia, tegen de tandpijn.

H. Dominicus, tegen de hoofdpijn.

H. Cornelius, tegen de stuipen. Men laat hier snoeren wijden ter eere van den heilige. Deze snoeren bestaan uit perels, koraal, glas of amber; zelfs uit korrels van graangewassen, (Convultiebeyers) (Op. cit. bl. 348). Merlot van St. Omer graveerde een bedevaartvaantje in 1773. Het opschrift luidt « Heyligen Cornelius, wy bidden Voor die uwen Bystant Vraegen mogen geholpen worden door Jesus Christus. Amen. » en « Cornelius godst Waeren Vriendt, wort binnen Haesebroeck gedient. » (V.H.D. 503).

H. Rochus, tegen de besmettelijke ziekten.

Afzonderlijke kapel:

H. Gangulphus. Hij wordt vereerd door de jonge dochters, die wenschen in het huwelijk te treden.

HONDEGEM: H. Audomarus.

H. Philomena, tegen allerlei ziekten.

KAASTER: H. Audomarus.

H. Rochus, tegen besmettelijke ziekten en tegen de veeziekten.

H. Barbara, voor de goede dood.

Afzonderlijke kapel:

De Drie Maagden, waaraan een legende verbonden is.

LINDE: H. Vedastus.

Geen bijzondere devotie.

RUISSCHEURE: O. L. Vrouw.

H. Maurus, tegen de hoofdkwalen; groote begankenis met plechtige oktaaf.

STAPEL: H. Audomarus.

H. Apollonia, tegen de tandpijn.

H. Antonius, bijzonderlijk voor de zwijnen.

WAALSKAPEL: H. Martinus.

Geen bijzondere devotie.

ZERKEL: H. Erasmus.

H. Erasmus, tegen de ingewandziekten en de maagpijn.

H. Antonius, vooral voor de zwijnen. Wanneer een boer zijn zwijntje slacht, schenkt hij een deel van het spek aan den H. Antonius in de kerk. Dit wordt den Zondag openbaar verkocht, en het geld dient om Missen te laten zingen. Dit geschiedt om den stal van besmettelijke ziekten te bevrijden. (op. cit. bl. 312).

3. — Kanton HAZEBROEK-ZUID.

BOESEGEM: H. Leger.

H. Leger, tegen oogkwalen; er bestaat een groote begankenis met oktaaf.

BORRE: H. Joannes Baptista.

H. Machutus, tegen allerlei kinderziekten en den overschreeuw.

MOERBEKE: H. Firminus.

H. Firminus. De lijdens aan krampen en rheumatisme gaan water halen aan het « Bekken van St. Firmin », thans gevat in een kapel.

H. Antonius, tegen de veeplagen.

Afzonderlijke kapel:

H. Drievuldigheid, tegen pleuris en borstkwalen.

PRADEELE: HH. Petrus en Paulus.

O. L. Vrouw van Carmelusberg, in alle nooden.

STEENBEKE: H. Petrus.

H. Petrus, tegen de koorts en allerhande ziekten.

H. Pharaïdis, om de zuiverheid te bewaren.

SIRAZELE: H. Martinus.

Notre Dame de la Rue, tegen allerhande ziekten.

TIENEN: H. Petrus.

H. Petrus, tegen de koorts.

H. Stephanus, tegen allerhande ziekten gediend.

H. Antonius, tegen de veeplagen.

4. — Kanton KASSEL.

ARNEKE: H. Martinus.

H. Gowaert, tegen sciatica, bloedingen, jicht, roos, veeplagen en ook voor de veldvruchten. De H. Gowaert (Godard) was bisschop van Hildesheim. Te Arneke bestond er reeds in 1174 een gasthuis, hem toegewijd. De plechtige vereering geschiedt in de parochiekerk op 4 Mei; de noveen echter begint op 1 Mei. De heilige wordt in de vele omstandigheden aangeroepen als beschermer. (Goe(d)warten: goed bewaren.) (Op. cit. bl. 331-334)(2).

H. Antonius, als behoeder van de zwijnteelt.

(2) Zeer populaire bedevaartplaats voor de bevolking van onzen Westvlaamschen Westhoek (Nieuwpoort-Veurne-De Panne), in 't bijzonder voor onze visschers, vooral van de vroegere IJslandvaarders, die den H. Govaert aanroepen onder den naam van den Goevaert (Goede vaart). P. D. K.

- BAVINKHOVE : H. Audomarus.
H. Rochus, tegen de besmettelijke ziekten.
H. Antonius, tegen ziekte onder de zwijnen.
- BAISSCHURE : H. Joannes Baptista.
H. Apollonia, tegen de tandpijn.
- KASSEL : O. L. Vrouwkerk.
H. Eligius, voor de veldvruchten.
H. Rochus, tegen de besmettelijke ziekten. Te zijner eere werd een bedevaart-
vaantje van P. du Tielt uitgegeven. Men leest er op :
« O Heylighen Rochus, siet ons aen;
En wilt de peste doen vergaen;
En weest ons bystandt in den noot;
Van pest ons helpen voor de doot ». (V.H.D. 500).
- H. Apollonia**, tegen de tandpijn en de zenuwkwalen.
H. Antonius van Padua, in droefheid en om verloren zaken terug te vinden.
H. Philomena, voor allerhande kwalen.
H. Barbara, om van subieten dood gespaard te blijven.
- HARDINKVOORDE : H. Martinus.
H. Antonius, aangeroepen tegen de veeziekten, vooral bij de zwijnen.
H. Cornelius, tegen de stuipen, zenuwkwalen en koorts.
H. Eligius, voor de veldvruchten.
H. Leonardus, om de volharding in het Geloof te bekomen.
- NOORDPEENE : H. Egidius.
H. Rochus, tegen besmettelijke ziekten.
- OCHTEZELE : Kerkpatroon ?
Afzonderlijke kapel :
O. L. Vrouw, tegen allerhande kwalen.
- OKSELARE : H. Martinus.
H. Antonius, tegen veeplagen.
- Afzonderlijke kapel :
O. L. Vrouw, tegen allerhande ziekten.
- RUIBROEK : H. Sylvester.
H. Petrus, tegen de koorts.
H. Apollonia, tegen de tandpijn.
H. Rochus, bij besmettelijke ziekten.
- Afzonderlijke kapel :
H. Blasius, hier wordt de heilige meestal aangeroepen in geval van kroepziekte.
- ST.-MARIKAPELLE : O. L. Vrouw.
H. Antonius, voor het vee.
- WEEMAARSKAPELLE : H. Martinus.
H. Blasius, in den volksmond wordt deze gemeente « Blasiuskapelle » genaamd,
om de groote devotie tot dien heilige. Hij wordt er aangeroepen tegen de
keelpijn. De noveen lokt het volk der omliggende gemeenten naar de
sermoenen. (Op. cit. bl. 316).
- ZERMEZELE : H. Audomarus.
H. Rochus, bij besmettelijke ziekten.

ZUIDPEENE: H. Vedastus.

H. Antonius, voor zegen in den stal.

5. — Kanton MERREGEM.

STEGERS: H. Vedastus.

H. Philomena, tegen allerlei kwalen.

Afzonderlijke kapel:

H. Marculphus, vereerd tegen de kliergezwellen; men komt er zelfs van uit België bedevaren. (3)

LA GORGUE: H. Petrus.

H. Rochus, tegen besmettelijke ziekten.

H. Antonius, voor het vee, vooral voor de zwijnen.

H. Barbara, om een goeden dood te bekomen.

HAVERSKERKE: H. Vincentius.

H. Agatha, tegen borstkwalen.

H. Antonius van Padua, in geestelijken nood en om verloren voorwerpen terug te vinden.

H. Laurentius, tegen huidziekten en bij brandwonden.

H. Ghislenus, tegen de zenuwziekten; er wordt een plechtige noveen gedaan in de kerk.

Afzonderlijke kapel:

H. Rochus, tegen besmettelijke ziekten.

MERREGEM: HH. Petrus en Paulus.

O. L. Vrouw, in alle omstandigheden.

H. Donatus, tegen het onweer.

H. Philomena, tegen alle kwalen.

H. Petrus, martelaar; men wijdt water te zijner eere op 29 Juli.

H. Rosa de Lima, tegen de oogkwalen.

H. Rochus, tegen besmettelijke ziekten.

H. Hubertus, tegen de razernij. Men wijdt er broodjes.

H. Barbara, om een goeden dood te bekomen.

H. Anna, tegen de vrouwenziekten en in barensood.

Afzonderlijke kapel:

H. Gowaart, tegen rhumatisme en sciatica.

NIEUW-BERKIJN: H. Egidius.

H. Egidius, tegen koorts en oogkwalen en hoofdpijn.

6. — Kanton STEENVOORDE.

BOESCHEPE: H. Martinus.

O. L. Vrouw, tegen allerhande kwalen. Op den eersten dag der oktaaf, komen de vrouwen samen, om geld in te zamelen voor de gezongen missen binst het oktaaf (op. cit. bl. 518).

EEKE: H. Vulmarus.

H. Dorothea, tegen de jicht en de huidziekte, « de distel » genaamd.

GODEWAARSVELDE: H. Joannes Baptista.

Christus van Gembloers, tegen de koorts.

H. Antonius, tegen de veeziekten, vooral onder de zwijnen.

(3) St. Marcoen, naam van de ziekte. P. D. K.

HOUTKERKE : H. Antonius.

H. Antonius, bij veeziekten.

OUDEZELE : H. Petrus.

H. Petrus, tegen de koorts.

H. Joannes Evangelist, tegen de bekoringen.

Afzonderlijke kapel:

H. Constantia, tegen alle ziekten.

ST.-SILVESTERKAPEL : H. Andreas.

H. Sylvester, tegen lendenwee.

H. Philomena, tegen alle ziekten en in alle nooden aangeroepen.

O. L. Vrouw van Salette, tegen alle ziekten.

Afzonderlijke kapel:

H. Rochus, tegen pest en cholera.

STEENVOORDE : H. Petrus.

H. Eutropia (niet Eutropius) tegen gezwellen, huidziekte der kinderen, oogkwalen. Men laat water wijden voor de ooglijders. Hij wordt ook aangeroepen tegen den haarworm en het St. Marcoen (Op. cit. bl. 307).

H. Apollonia, tegen de tandpijn.

H. Antonius, tegen de veekwalen.

TERDEGEM : H. Martinus.

H. Vincentius, diaken, tegen de besmettelijke ziekten, de veeplagen en voor de veldvruchten. Den 22^{en} Januari begint de groote begankenis met uitstelling der relikwie.

H. Apollonia, tegen de tandpijn en de zenuwkwalen.

WINNEZELE : H. Martinus.

H. Antonius, tegen de ziekten bij de dieren in het algemeen.

II. — GOUW DUINKERKEN.

1. — Kanton BROEKBURG.

BROEKBURG : H. Joannes Baptista.

H. Apollonia, tegen de tandpijn.

O. L. Vrouw, in vele omstandigheden.

BROEKKERKE : H. Audomarus.

Geen bijzondere devotie.

DRINKHAM : H. Wandrille.

H. Cornelius, tegen de stuipen en tegen de vallende ziekte.

HOLKE : H. Michiel.

H. Hubertus, tegen de razernij.

KAPELLE BROEK : H. Jacobus.

H. Jacobus, tegen den kinkhoest.

LOOBERGE : H. Martinus.

H. Anna, tegen vrouwenziekten en in barensnood.

H. Blasius, tegen de stuipen, vallende ziekte en langdurige pijnen.

MILLAM : H. Audomarus.

H. Philomena, tegen allerlei kwalen.

Afzonderlijke kapel:

H. Mildreda, tegen de koorts.

ST.-MOMELIJNS : O. L. Vrouw.

H. Momelijns, voor stammelaars en doofstommen.

SPIJKER : H. Leonardus.

H. Leonardus, tegen de nierziekten en voor de kreupelen. P. du Tielt graveerde een bedevaartvaantje met opschrift: « S. Leonard, bidt voor ons ». (V.H.D. 505).

H. Apollonia, tegen de tandpijn.

WATTEN : H. Egidius.

H. Egidius, tegen de hoofdpijn. G. du Tielt graveerde een bedevaartvaantje met opschrift: « Sancte Aegidi, Ora pro nobis ». (V.H.D. bl. 506).

WULVERDINGEN : H. Martinus.

Geen bijzondere devotie.

2. — Kanton DUINKERKEN-OOST.

BRAAIDUINE : Kerkpatroon ?

DUINKERKEN : St. Eligius.

H. Rosalia, door de zeelieden vereerd bij de Paters Jezuïeten.

O. L. Vrouw ten Duine, vereerd door de zeelieden; offeren van scheepjes.

KOUDEKERKE : H. Michiel.

H. Rochus, tegen besmettelijke ziekten.

LIEFFERINGEN : H. Catharina.

H. Rochus, tegen besmettelijke ziekten.

Afzonderlijke kapel:

O. L. Vrouw, tegen de koortsen; men bindt de koortsen, aan een dichtbij staanden boom, met een kousenband af. (Op. cit. bl. 433).

ROZENDAAL : O. L. Vrouw.

H. Cornelius, tegen de stuipen en de vallende ziekte.

TETEGEM : H. Petrus.

Geen bijzondere devotie.

Afzonderlijke kapel:

O. L. Vrouw, tegen de koortsen en allerlei kwalen.

UKSEM : H. Amandus.

Geen bijzondere devotie.

ZUIDKOTE : H. Nikolaas.

Geen bijzondere devotie.

3. — Kanton DUINKERKEN-WEST.

DUINKERKEN (Benedenstad) : St. Joannes Baptista.

H. Antonius van Padua, tegen allerlei kwalen.

H. Gowaart, tegen rheumatisme, sciatica en roos.

H. Philomena, tegen allerlei kwalen.

Kapucienenkerk.

Notre Dame du Bon Port, aangeroepen door de zeelieden.

Afzonderlijke kapel:

H. Rochus, tegen de pest.

GROOT-SINTEN : H. Jacobus.

H. Jacobus, tegen den kinkhoest.

KAPELLE : H. Martinus.

Geen bijzondere devotie.

KLEIN-SINTEN : H. Nikolaas.

Geen bijzondere devotie.

MARDIJK : H. Nikolaas.

H. Anna, in barensnood.

4. — Kanton GREVELINGEN.

GREVELINGEN : H. Willibrordus.

O. L. Vrouw, voor allerlei noodwendigheden.

KRAAIWIK : H. Egidius.

H. Egidius, tegen de hoofdpijn en de koorts.

LOON : H. Martinus.

Geen bijzondere devotie.

ST.-JORIS : H. Joris.

H. Philomena, tegen allerlei kwalen.

5. — Kanton HONDSCHOOTE.

BAMBEKE : H. Audomarus.

H. Apollonia, tegen de tandpijn.

H. Blasius, bij maagkrampen.

GIJVELDE : H. Vincentius.

H. Justina, tegen de tooverij.

HONDSCHOOTE : H. Vedastus.

H. Apollonia, tegen de tandpijn.

H. Iteberga, tegen zweren en schurft.

KILLEM : H. Michiel.

O. L. Vrouw van Bijstand, tegen allerhande kwalen.

MOEREN : H. Vincentius.

Geen bijzondere devotie.

OOSTKAPELLE : St. Nikolaas.

H. Antoonius van Padua, bij huidziekten.

REKSPOEDE : H. Audomarus.

Geen bijzondere devotie.

WAREM : O. L. Vrouw.

H. Hubertus, tegen razernij.

6. — Kanton ST.-WINOKSBERGEN.

ARMBOUTSKAPELLE : H. Martinus.

Geen bijzondere devotie.

BIERNE : H. Gaugericus.

H. Gaugericus, aangeroepen tegen rachitisme, kinderkwalen en de koek (offer van twee koeken).

BISSEZELE : H. Adriaan.

Geen bijzondere devotie.

ERINGEM : H. Mathias.

H. Apollonia, tegen de tandpijn.

H. Laurentius, in geval van brandwonden.

KRACHTE : Kerkpatroon ?

H. Joris, tegen de vreesachtigheid.

KWAADIEPEREN : H. Audomarus.

H. **Cornelius**, tegen de stuipen (met noveen). De relikwie is gevat in een glazen hoorn, (dit is het eenigste geval, dat er een hoorn bestaat, in Fransch-Vlaanderen).

PITGAM : H. Folquinus.

H. **Folquinus**, tegen de koortsen en in barensnood.

ST.-WINOKSBERGEN : H. Martinus.

H. **Apollonia**, tegen de tandpijn.

H. **Winok**, tegen de koortsen en kinkhoest. Er bestaat een bedevaartvaantje, waarop een groote menigte het relikwieschrijn vergezelt.

SOKS : H. Leger.

H. **Leger**, tegen de oogkwalen. Vele menschen uit West-Vlaanderen komen den heilige vereeren en dienen. Een legende spreekt van « le baptistère de St. Léger ». Vroeger moet er een groote toeloop zijn geweest tot dien waterput, aangezien er een bedevaartvaantje bestond. (V.H.D. bl. 595). Men kwam er water halen voor « alle zeere oogen ».

STEENE : H. Martinus.

H. **Antonius**, tegen de veeplagen.

WESTKAPELLE : H. Sylvester.

H. **Sylvester**, tegen lendenwee en nierziekte.

WILDER : H. Martinus.

O. L. **Vrouw van den Schapulier**, tegen de kinderziekten.

6. — Kanton WORMHOUT.

BOLLEZEEL : H. Wandrille.

O. L. **Vrouw Bezoeking**, tegen allerlei ziekten. In 1653 werd een bedevaartvaantje uitgegeven. (V.H.D. bl. 499)

BROKZELE : H. Quintinus.

Geen bijzondere devotie.

EKELSBEKE : H. Folquinus.

H. **Folquinus**, tegen koortsen en bij moeilijke bevalling. Men legt de stoel van den heilige op de vrouw. Ook door du Tielt werd in 1643 een bedevaartvaantje gegraveerd. Het opschrift luidt : « Helpt doch He Folquin die in noot des baerens syn. Gedient tot Eckelsbeke » (V.H.D. bl. 501).

HERZELE : O. L. Vrouw.

H. **Antonius**, tegen de veeplagen.

LEDERZELE : O. L. Vrouw.

H. **Erasmus**, tegen de ingewandziekten.

LEDRINGEM : Kerkpatroon ?

H. **Hubertus**, tegen de razernij.

MERKEGEM : H. Petrus.

H. **Apollonia**, tegen de tandpijn.

VOLKERINKHOVE : H. Folquinus.

H. **Folquinus**, tegen de koortsen en in barensnood.

WORMHOUT : H. Martinus.

H. **Rochus**, tegen besmettelijke ziekten.

H. **Eutrapiste**, tegen de huidziekten.

Notre Dame des Larmes, tegen allerlei ziekten.

ZEGERSKAPELLE : H. Audomarus.

H. **Bonaventura**, tegen rheumatisme en onvruchtbaarheid. Deze heilige wordt ook in een afzonderlijke kapel vereerd. (Op. cit. bl. 352). G. CELIS pr.

Zanten

VIJFTIG KINDERRIJMPJES UIT MEENEN(1).

(Vervolg)

De vier volgende rijmpjes zijn **plaag- en spotrijmen op persoonsnamen**.

34. — Arthur Mathys
Scheet op 't ijs,
En hij zag zijn kuttelke rooken.
35. — Sjorelke ! Sjorelke !
J' hangt met zijn gatje
Aan een nogelke.
36. — Pietje den dien !
Hef zijn stertje ip,
Ge go zijn holleke zien.
37. — Rosten
Ee gebosten,
Ee gespleten
Van erreweten t' eten.

De volgende vier rijmpjes zijn eigenlijk **schampere kwelantwoorden** op iemands (meestal kinderen's) vragen of gezegden. Ook door ouderen gebruikt, zijn ze door de kinderen gekend, en worden ze door hen, con amore, ook als zelfstandige rijmpjes, nagedreund.

38. — 'k Hee dust ! ('k Heb dorst)
Maakt da ge 't gat van de kanne kust !
39. — Als 't u blief !
Rosten dief.
40. — Wuk ? (= wat is er ?)
Zeven geiten en nen buk ! (= bok)
41. — 'k Hee zeer in mienen buuk ! (= buik)
K..kt het uut !

Van denzelfden aard, ongeveer, is

42. — Duust ! (Duizend)
Slaat op joen gat dat 't buust ! (= buischt, hard klinkt.)

Volgen nog drie **stafrijmzinnnetjes** :

43. — Marie Mertens' minste meiske maakt mijn mutseke met 't machientje.
44. — Willem wilde weven.
Wat wilde Willem weven ?
Willem wilde witte wolle weven !
45. — Een verstandig verstand is verstandig genoeg om te verstaan wat
wat verstaanbaar is.

Hier dan nog een paar **kwelspreuken**, zeer vlug na elkaar op te zeggen :

46. — Koesse af,
Koesse iel !
Hoed af,
Hoed iel !

(Koesse = kous. Iel = ijl, ijdel; hier = zonder.)

47. — Het schaap eet hooi,
En ik eet hem !

(Klinkt als : Etschapétooi en ikétem.)

(1) Zie mijn vier vorige bijdragen hierover in Oostvl. Zanten : 14e jg. 1939, bl. 81; 15e jg. 1940, bl. 67-71; 17e jg. 1942, bl. 109; 19e jg. 1944, bl. 38.

Volgt de Meenensche lezing van het bekende **raadsel** van den kloef of holleblok :

48. — Holderdebolder
Liep over den zolder
Met zijnen bek vol menschenvleesch.

(Zie varianten uit Gent en Gavere opgeteekend door Prof. De Keyser in Oostvl. Zanten, 2^e jg. 1927, bl. 41; uit Blanden, opgeteekend door E. Glazenmakers, in Oostvl. Zanten, 16^e jg. 1941, bl. 215; voor Averbode door Ern. Claes, in « De Witte » bl. 146, ook aangehaald in Oostvl. Zanten, 5^e jg. 1930, bl. 70. Bijdrage Van Dyck; uit het Waasland door Amaat Joos in zijn Waasch Idioticon, bl. 292 en voor Zuid-Oost-Vlaanderen door Is. Teirlinck in zijn Zuid-Oostvlaamsch Idioticon, II, bl. 54. Beide laatste aangehaald in Oostvl. Zanten, 3^e jg. 1928, bl. 25 en 26. Bijdrage Van Es.)

Eindelijk een **rijmpje als eigendomsbewijs** :

49. — Dit boekje is mij lief.
Het is steeds mijn gerief,
Wie het neemt, is een dief.
Wie het, na mij, zal lezen,
Zal mij indachtig wezen.

(Zie andere boekopschriften als eigendomsbewijs bij De Cock en Teirlinck. Kinderspel en Kinderlust. Deel VII, bl. 246.)

En laat me deze zanten besluiten met het gezegde waarmede men in Meenen de kleine kinderen diets maakt, dat het schoeltje, waar ze nog meer zouden van lusten, leeggegeten is, dat het « allemaal op » is, zoals het elders luidt. Daar zegt men :

50. — « Uute baba ! »

ADDENDA.

51. — Ruttelare,
Pruttelare,
Pupekasse,
Nooit van passe !

Bij een spel in de ronde.

52. — Kind : Mama mag ik meegaan naar de messe ?
Moeder : Ja, als ge geen scheetjes laat.
Kind : Ja, mama.
De ronde : Prrrttt !
Moeder : Wat is dat ?
Kind : Mijn stoel die kraakt.
De ronde : Prrrttt !
Moeder : Wat is dat ?
Kind : Mijn paternoster die kraakt.
De ronde : Prrrttt !
Moeder : Wat is dat ?
Kind : Mijn katte die miauwt.

Uitleg : Kinderen staan in een ronde, moeder en kind staan in het midden. Bij den laatsten zin, zit de moeder het kind achterna, omdat ze ondervindt dat het scheetjes zijn.

Nog twee **aftelrijmpjes** :

53. — Onder de piano lag een roosje,
Dat roosje heet : Isparadisparadestogram.
En al wie zijn naam niet zeggen kan,
Is er an !

54. — Onne, Bonne, Triffanie,
Ake, Bake, Permission,
Ike, Cike, Ceke
Cike On !

En twee kwelantwoorden :

55. — Nateurlijk !
Feteurlijk, op een kortewagen !
(= voiturlijk, op een kruiwagen.)
56. — Geef mij uw hand !
Dag, meneer den Olifant ! (Of nog: dag, meneer de sergeant !)

Een spotrijm op eigennamen :

57. — (Louis) van Neste
Broek en veste
Vest en gilet
't E morgen diner !

CORRIGENDUM.

Het rijmpje « Wie gaat er m \acute{e} e naar Amerika ?, onder nummer 14, in 't begin van deze bijdrage op bladzijde 40 van dezen jaargang opgenomen, is onvolledig. Het bevatte enkel de eerste en de laatste regels. Hier volgt de volledige tekst.

Het is eigenlijk een **dansliedje**, bij het **individueel** dansen in de koorde gezongen.

14. — Wie gaat er m \acute{e} e naar Amerika ?
Daar moeten wij niet werken.
Eten en drinken op ons gemak,
Slapen in de velden !
Ge moest eens zien hoe wel dat gaat,
Als ge met de blokken op de deure slaat.
E \acute{e} n piot,
En ie moet kapot
En ie ee geen haar op zijnen kop :
Kletsekop !

Al deze rijmpjes werden opgeteekend in de jaren 1941-1943 door

JOS. VERMEULEN.

Nog een handschrift⁽¹⁾

ons door den h. **Lieievrouw-Coopman** toegezonden :

Het Suikerbolleken. Gentsch blijspel in drie bedrijven, een lustige greep uit het leven van simpele menschen, met een vloed van Gentsche woorden en uitdrukkingen.

(1) Zie Oostvl. Zanten, 1944, 19^e jg. blz. 33.

Oostvlaamsche Folkloristische Bibliografie

(6^e Vervolg)(1).

ST. AMANDUS. De St.-Amanduskapel te St.-Amandsberg. Het eerste Bidhuisje. Gentsch Zondagpraatje. Het Laatste Nieuws, 27-6-43.

(S. handelt over de oprichting van de huidige kapel in 1720, over de verschillende veranderingen, die zij ondergaan heeft. Zij werd gebouwd in vervanging van een andere kapel, dagteekenend uit de 15^e eeuw, waarvan de krocht onder het huidig gebouw nog een overblijfsel zou zijn.)

BALLON. St. Niklaas. De Ballon die naar boven gaat ! Het Laatste Nieuws, 4-3-43.

(Enkele gegevens over de eerste ballon-proefvlucht te St.-Niklaas op 15 April 1784. Zie over hetzelfde onderwerp : De Aëro-Club van St. Niklaas, door A. Buvé-Pauwels, in Oostvl. Zanten, XVIIe, n° 6, 215-216, en vooral De eerste Luchtballon te St. Niklaas, door J. Van Vlierberghe, in de Annalen van den Oudheidkundigen Kring van Waasland, Bd 45, 63).

BRANDWEER. Onze Brandweer. Gentsch Zondagspraatje. Het Laatste Nieuws, 25-4-43.

(Handelt over de maatregelen om branden te keer te gaan, genomen te Gent meer dan een eeuw geleden.)

BROECKAERT (KAREL). Karel Broeckaert. Gentsch Zondagspraatje. Het Laatste Nieuws, 11-4-43.

(Gegevens over dezen eersten folkloristischen Gentschen schrijver — Gent 1767, Aalst 1826 — meest ontleend aan het werk van Prof. Dr P. De Keyser : Gent in de Literatuur en in de Folklore. K. Broeckaert is de auteur van Borgers in den Estaminé, van Den jongen Tobias en van de specifiek Gentsche vrijagie Jellen en Mietje.)

BRUILOFTEN. St. Niklaas. Bruyloften en Placaeten. Het Laatste Nieuws, 11-3-43.

(Handelt over de verbodsbepalingen betreffende de bruiloftsfeesten van 20 November 1531 en van 1543, over een bruiloftsfeest te Stekene op 25 Oct. 1517, waarop 400 genoodigden waren en over een gestoorde bruiloftsfeest te Kruibeke op 7 Sept. 1568.)

DIEREN (WILDE). Wilde Dieren in het Prinsenhof. Het Laatste Nieuws, 12-2-43.

(Reeds een Gentsche stadsrekening van 1330 maakt melding van het nahouden van een « liebaard » (leeuw) in het Gravensteen te Gent. Van de 14^e eeuw, toen de graven van Vlaanderen het Hof ter Walle (Prinsenhof) betrokken, werden aldaar wilde dieren, vooral leeuwen gehouden voor het vermaak der prinsen. S. deelt verschillende gegevens daarover mede. De laatste leeuw stierf in het Prinsenhof in 1640 en dit was het einde van het Leeuwenhof, zooals men ook een gedeelte van het Prinsenhof noemde.)

FAMILIEKUNDE. Verstraete (Eugeen). Vlaamsche Sibbeteekens in den Geuzentijd. De Hamer, 1^e jg., n° 1 (Januari 1943), 26-27. Geïllustreerd met 4 foto's.

(In 1924 werden te Zele, bij het afbreken van een huis, twee gevouwen papieren gevonden, dagteekenend van 1595 en waarvan er een een aanvraag om een « sauvegarde » was, gericht tot de Staten van Holland en Zeeland. Beide stukken zijn onderteekend door 52 verschillende Zelenaars samen, die allen een merkteeken te midden van hun naam zetten, waarvan er 17 als sibbeteekens kunnen beschouwd worden.)

FEESTMALEN. Feestmalen en Tooneelvoorstellingen. — Oude Gentsche Zeden. Gentsch Zondagspraatje. Het Laatste Nieuws, 31-1-43.

(Het eerste artikel handelt over de feestmalen vroeger op kosten der stadskas ingericht voor de schepenen der stad Gent, bij gelegenheid van de proefvoorstelling van allerhande kunstenaars in de « Comediantencamere » — nu Arsenaalzaal — op 't stadhuis.

In het tweede heeft het S. over een incident voorgevallen in 1661, bij gelegenheid van het « jaerelicke vastenavondmael » door de schepenen ingericht, incident waarbij betrokken waren schepenen Vander Beke en den gewonen beëdigden leverancier der schepenbank.)

(1) Zie Oostvl. Zanten, XVI (1941), 119, 166; XVII (1942), 113, 190; XVIII (1943), 91; XIX (1944), 19.

IDEM. Vroegere smulpartijen. Gentsch Zondagspraatje. Het Laatste Nieuws, 14-2-43.

(Gegevens over feestmalen in de Gentsche godsdienstige gilden, o.a. in het gilde van St. Antonius van Padua, op 29 en 30 Augustus 1762, in de schuttersgilden en in de zangverenigingen, o.a. op 10 Dec. 1898 in de Melomanen.)

HERALDIEK. De Bel in het Wapen van Bellem. Gentsch Zondagspraatje. Het Laatste Nieuws, 7-2-43.

(De bel is in het wapen van Bellem aangebracht door een valsche interpretatie van den naam der gemeente. S. noemt de verschillende opgegeven etymologieën van den naam « Bellem » op : grond beplant met abeelen ofwel naam afgeleid van Bethleëm (Kan. De Smet); woning van Belle of Isabella (B^{on} de St. Genois); grond die « bal » is, onvruchtbaar, slecht (De Potter en Broeckaert); of nog afgeleid van « beelen », scheiden, en van « em » of « amme » water. Het grondgebied van Bellem is inderdaad ingesloten tusschen twee waterlopen. Is er geen sage aan dit wapenbeeld verbonden, zooals aan den bril in het wapen van Oudenaarde, of aan de raap in dat van 't Waasland?)

HEETEBROOD BLAZEN. Verkeerde Vertalingen. Gentsch Zondagspraatje. Het Laatste Nieuws, 25-4-43.

(Na gewezen te hebben op de potsierlijke Fransche vertalingen van Gentsche straatnamen, handelt S. over de vroegere gewoonte van « heetebrood blazen » op Kerstdagmorgen door de bakkers, gebruik dat gedurende den Franschen tijd verboden werd.)

HOEVENBOUW. Trefo's (Cl.). De Vlaamsche Boerderijarchitectuur en haar Oudgermaansche Bouwelementen. De Hamer, 1^e jg., n^r 1 (Jan. 1943), 4-7. Geïllustreerd met 11 foto's van den schrijver.

(S. levert hier, wat den hoevenbouw betreft, enkele waardevolle kulturhistorische bewijsstukken van een oorspronkelijk Oudgermaansch erfbezit. Hij bewijst nl. dat de voorkomende Vlaamsche hoeventypen ontsproten zijn uit de éénruimige geperfectioneerde oudgermaansche behuizing.)

IDEM. Dhanens (Elisabeth). De landelijke Woning in het Meetjesland. De Hamer, 1e jg., n^r 2 (Februari 1943), 9-12. Geïllustreerd.

(Belangwekkende studie over de boerenhoven in het Meetjesland, die alhoewel op geen hoogen ouderdom kunnen bogen toch een eigenaardig mengsel vertoonen van traditioneele elementen en nieuw verworven kultuurgoed. S. handelt achtereenvolgens over het dak, de gevels, de deuren en deuromlijstingen, de vensters en vensterluiken en betreurt het dat ook in haar streek zooveel schoone landsche woningen verdwijnen.)

KERSTFEEST. Kerstmis 1942. Uitgave Winterhulp, 80 blz. Geïllustreerd.

(Dit Kerstnummer bevat volgende folkloristische bijdragen : Kerstmis hier en elders, door Amand de Lattin; Rond de Kerstkribbe door Leo Verkein; Volkskerstliederen, door Dr K. C. Peeters.)

LOTERIEN. De Loterijen in vroegere jaren. Gentsch Zondagspraatje. Het Laatste Nieuws, 11-4-43.

(Herhaling van het artikel verschenen in H. L. N. van 22-3-42 en aangehaald in deze bibliografie, Oostvl. Z. 17e jg., n^r 5, 192.)

MEILIEDEREN. Meilieder. De Speelman (V.I.V.O.), Lente 1943, n^r 15, 21.

(Twee meilieder. : één uit het N. van Oost-Vlaanderen : « De koude Winter is nu verdwenen... », en één uit Eekloo : « Onze Lieve Vrouw heeft de wereld gebracht... »)

MEIVIERING. Meinummer van Volk en Kultuur, IIIe jg., n^r 13, 1-5-43. Geïllustreerd.

(Bevat volgende folkloristische artikels : Hoiio, de Mei, door P. Heyns; De Winter is verganhen, door Juliaan Haast; Het Meilied, door Maria Roussey; Hasselt's populaire Meilied, door Lambert Swerts; Mei en Religie, door Humanist.)

IDEM. Verstraete (Eug.). Het Meivieren herleeft. Hamer, I (1943), n^r 5, 2-5. Geïllustreerd.

(Na een kort overzicht van wat vroeger in onze Vlaamsche gewesten overbleef aan traditioneel meivieren, handelt S. over de actie van V.I.V.O. op dit gebied, actie die

begonnen is in '1939 te Bonheiden en enkele flinke prestaties telt, zooals de meifeesten op den Kluisberg bij Ronse en die te Oetingen in 1940.

- Besluit van S.: « Uit de gebruiken onzer voorouders moeten we datgene weer overnemen, dat ook thans nog voor ons zinvol kan zijn; ∴ wat echter niet meer vatbaar is voor herleving, ruste in vrede, wat kunstmatig ineengestoken wordt, sterft alras een natuurlijk dood ».)

NIUWJAAR. Nieuwjaar. Gentsch Zondagspraatje. Hét Laatste Nieuws, 3-1-43.

(S. heeft het over de vroegere nieuwjaarsgeschenken, de patacons voor peperkoeken en de berijmde en onberijmde nieuwjaarswenschen op geïllustreerde kaarten van de nachtwakers, lantaarnaanstekers, brievenbestellers, boden van verschillende verenigingen en van de « garde-civiek ».)

OSSCHAART. St.-Niklaas. Het vel van Osschaart. Het Laatste Nieuws, 3-1-43.

(Litteraire variante van de sage meegedeeld door De Potter en Broeckaert in hun *Geschiedenis der stad St. Niklaas*, blz. 387-388.)

PAASCHRIJMKENS. Wat Dulle Griet zegt... De Dag 27-4-43 en 28-4-43.

(Twee reeksen, ieder van vier Gentsche kinderrijmpjes, met betrekking tot de Paascheieren.)

ST.-PIETERSVUREN. X. Ook Folklore. Wetenschappelijke Tijdingen, VIII, n^r 6 (Juni 1943), kol. 140.

(S. oppert de hypothese dat de St.-Pietersvuren die vóór 1914 nog gehouden werden te Oostakker en te Zaffelare zouden ontstaan zijn uit de gewoonte rond St. Pieter (29 Juni) de tuinhagen te scheren. Het knipsel van zulke hagen werd dan gezamenlijk door alle bureu verbrand, daar haagdoorn wegens de stekels moeilijk kan gebroken of met de hand gevat worden, en het knipsel nog geen « hout » is. Er werd bij deze gelegenheid veel jenever gedronken en veel gezongen.)

PLANTLORE. Ridder (M. De). De Kruiden in Winter- en Zomerzonnwende. De Hamer, I, n^r 6 (Juni 1943), 2-4. Geïllustreerd.

(S. handelt over bepaalde kruiden, die bij de Germaansche volkeren een rol speelden en nog spelen bij het winter- en het zomerzonnwende-feest. Tot het eerste behooren de maretak of mistel en de hulst, tot het tweede de varens, de menigvuldige Sint-Janskruiden, o.a. het hertshooi, de bijvoet (in de omgeving van Gent ook « meiboom » genoemd), de kamille, het hondsgas, de ridderspoor, enz. Verder wordt de samenstelling van de « kruidwischen » of « kroedwischen », die op O. L. Vr. Hemelvaart worden vervaardigd, nagegaan. Zij zijn verwant met de verdwenen St.-Janskransen.)

POPPENSPELEN. Hoste (Marcel). Poppenspel in Vlaanderen. De Hamer, I, n^r 6 (Juni 1943), 22-24. Geïllustreerd.

(Beknopt overzicht van de geschiedenis van het poppenspel in Vlaanderen, van het repertorium, den bouw van het spel, het uitzicht van de poppen en van de verschillende locale typen. Ziehier wat S. terloops opmerkt: « Het is wel merkwaardig, dat Vlaanderen een der weinige landen is, waar het poppenspel in zijn alouden vorm en repertorium is blijven bestaan. In Vlaanderen is — tot vóór korten tijd — het poppenspel geen duimbreed van de tooneeltradities van vroegere eeuwen afgeweken. » Sedert enkele jaren nochtans heeft het Vlaamsche poppenspel nieuwe wegen ingeslagen. Het wil geen traditie breken, maar aan het aloude poppenspel meer levensstijl en nieuwe levenskracht geven.)

REDERIJKERS. Jaarboek der Koninklijke Soevereine Kamer van Rhetorica van Vlaanderen. « De Fonteyne ». Uitgave De Fonteyne, Gent, 1943. 72 blz. met platen buiten tekst.

(Inhoud: Een woord ter inleiding (Dr H. Van Overbeke). De Rederijkers in Vlaanderen. Historisch overzicht (V. Speeckaert). Inrichting en werkzaamheden der Kamers (J. De Vuyst). Landjuweelen en Haagspelen in de XVe en de XVIe eeuw (J. en L. Van Boeckel). Het Refrein, een typisch Rederijkersvorm (L. A. Van Elslander.)

IDEM. Aalst. De Rederijkerskamer der « Katharinisten ». — Twisten tusschen de Aalstersche Rederijkers. Het Laatste Nieuws, 9-2-43 en 19-2-43.

(Een beknopte samenvatting van de geschiedenis van de rederijkerskamer der Katharinisten te Aalst, heringericht in 1884. Men raadplege voor meer inlichtingen over deze Kamer: *Geschiedenis van het Tooneel te Aalst en bijzonderlijk van de Koninklijke*

Rederijkkamer De Catharinisten, onder kenspreuk: « Amor Vincit », door Valery D'Hondt, Aalst, P. Van Schuylenbergh, 1908.

In het tweede artikel handelt S. meer bepaald over den hevigen naijver tusschen de Katharinisten en de Barbaristen, twist die duurde van in het midden der XVIe eeuw tot den aanvang der XIXe eeuw en waarin zelfs de Ninoofsche rederijkers gemengd werden.)

IDEM. Aalst. Aalstersche Dichtmeesters. Het Laatste Nieuws, 3-3-43.

(In dit artikel worden de Aalstersche rederijkers Caudron, de « gelaurierde poëet ende Catharinist, dichtstellere der Laurierkamer », Willem de Pannekamer, Nicolaus Marius, M. Coucke en Bracle, J. B. Hoffmans, Karel Broeckeaert herdacht.)

IDEM. St. Niklaas. Rederijkerskamers in 't Waasland. Het Laatste Nieuws, 30-4-43.

(Handelt over de zinspreuken en de wapenen der negen rederijkerskamers in 't Waasland: De hoofdkamer « De Goudbloem », te St. Niklaas, « De Distelblomme », te Stekene, « De Wyngaertranke », « De Wijnpers », te Lokeren, « De Genoffel », te Rupelmonde, « De Koorenbloeme », te Waasmunster, « De Christusooge » te Beveren, « De Vlasbloem », te Nieuwkerke, « De roode Roose », te Elversele. Van al deze Kamers bestaat alleen nog « De Goudbloem ».)

SPOKEN. Ten Beugel. De verdoemde Eik. Uitgave De Dageraad. Gent-Ledeberg, z.j. (1943) 45 blz.

(Deze historische novelle, die ons verplaatst in de 12e eeuw ten tijde van graaf Boudewijn Hapken, verhaalt hoe de roofridder Rembold, die het kasteel Ooidonk bij Deinze bewoonde, het slot van den edelen ridder Idesbald te Melsen verwoestte, om dezès vrouw te schaken, en hoe de schelm aan zijn einde kwam. Met zijn spitsbroeders werd hij onder den grootsten eik van het woud begraven, die later « de verdoemde eik » werd genoemd, omdat het, naar men beweerde, aldaar vervaarlijk spookte, vooral in den nacht tusschen Allerheiligen en Allerzielen, rond middernacht, wanneer de takken van dien eik « gloeiend stonden ». S. bracht onlangs een bezoek aan « het verdoemde bosch » met « den verdoemden eik ». Een der boschwachters zegde hem dat des nachts daar somwijlen een getoet weerklonk als van een hoorn. Eens naderde hij de plaats van waar dit zonderling gerucht scheen te komen en ontdekte het spook: twee zware eikentakken schuurden bij windig weer over elkaar en brachten het eigenaardig geluid voort. Hij kapte een dezer takken af en daarmee was het spoken gedaan.)

SPOTNAMEN. Es (F. Van). Het Volksblazen van Lokeren. Winterhulp. Maart 1943, blz. 35-37. Geïllustreerd.

(Bevat de verschillende reeds aangeteekende spotnamen en spotgezegden op de Loke-
raars.)

SPOTRIJMPJE. Melsen. Ten Beugel. De verdoemde Eik (zie Spoken), blz. 44.

« Melsen,
Zoo scherp als een elsen,
Zoo mager als riet,
Wie kent het mager Melsen niet! »

Variante op spotrijmpjes in Oostvl. Zanten, V, 74 en IV, 47.)

STROO. Gessler (Dr J.). Over Stroo in de Kerk en over het strooien. Limburg XXIV (1942), 5-8.

(Besluit van S. getrokken uit talrijke voorbeelden luidt, dat het strooien binnen en buiten de kerk, ontstaan is uit een oorspronkelijke eerbetuiging, maar dat dit gebruik wel bleef voortbestaan ten einde de voeten tegen de koude te beschermen gedurende de lange lijkdiensten, dit laatste steunend op een Gentsche rekening van 1410, meegedeeld door A. Van Werveke in het eerste opstel Stroo in de Kerken van zijn Bijdragen tot de geschiedenis en de oudheidkunde van Vlaanderen, Gent, 1927. Verder wordt ook gewezen op de soms satirische bedoeling van het « strooien » van de eene plaats naar de andere.)

TOPONYMIE. Waas en andere plaatsnamen. Het Laatste Nieuws, 18-2-43.

(Na beknopt de verschillende totnogtoe opgegeven etymologieën van « Waas » besproken te hebben, geeft S. zijn voorkeur aan de afleiding Waas = een vorm van het Noordsche woord « voes » (uitgesproken « weus ») = baai. Lillo zou Deensch « Lilli-oe » = « klein eiland » zijn, Kalloo = Deensch « Kol-oe » of « kaal eiland » en Melsele zou beteekenen « zandbankhutten ». Valt nu te zien of de Noormannen lang genoeg het Waasland bewoond hebben opdat resten van hun taal in de toponiemen der streek

zouden terug te vinden zijn en of de naam « pagus Wasiae » niet ouder is dan de Noorsche nederzettingen aldaar.)

VOLKSDANS. Thiel (Oda). De Vlaamsche Volksdans. De Hamer, I, n^r 2 (Februari 1943), 2-5. Geïllustreerd.

(Na er op gewezen te hebben dat de karaktereigenschappen van een volk in den dans vastliggen en dat er weinig in ons land aan eigen dansgoed is overgebleven — behalve op de schilderijen onzer groote meesters — handelt S. achtereenvolgens over de Dooden- en St.-Vitusdansen, de Zwaard -en Morrisdansen, den Zevensprong, den Rozen- dans, de paardansen, de salondansen, de ambachtsdansen: wevers-, kantwerksters- en schippersdansen. Zij eindigt met den vromen wensch dat de eigen volksdans terug in eere zou komen op onze kermissen en feesten.)

VOLKSGEBRUIKEN. De zes donkere weken. Wat Dulle Griet zegt... De Dag, 15-1-43.

(Enkele gebruiken in verband met het vieren van het einde der zes donkere weken, te Gent: bakken van pannekoeken en wafels, bezwering der geesten met kaarsen, ook een gelegenheidsliedje wordt meegedeeld.)

IDEM. Een zevende zoon in vroegere tijden. Het Laatste Nieuws, 29-1-43.

(Korte beschrijving der feestelijkheden bij de geboorte van den zevenden zoon van schepen Van Pottelsberghe te Gent, in 1696, wiens peterschap de Koning aanvaard had.)

VOLKSGENEESKUNDE. Kwakzalvers. — Vroeger en nu. Gentsch Zondagspraatje. Het Laatste Nieuws, 21-2-43.

(In het eerste artikel handelt S. over den kwakzalver Cyprianus, die niettegenstaande het hevige verzet der Gentsche medici de toelating kreeg van de stadsoverheid om zijn kunst op den Kouter te mogen uitoefenen. In het tweede artikel wordt de tekst van een verzoekschrift van een kwakzalver, om de toelating te bekomen zijn kunst in de stad uit te oefenen, gedeeltelijk meegedeeld.)

WEERWOLF. Ten Beugel. De Verdoemde Eik. (Zie Spoken), blz. 45.

(Sage van den mulder uit Melsen, die in « de diepe straat » aangevallen werd door een weerwolf, maar dezen niet losliet, hem een rammeling van eerste klasse gaf en zijn vel liet verbranden.)

Boekbesprekingen.

RUTGEERTS (A.). — Vlaamsche Uithangborden en Gevelsteen. N^r 3 der Irminreeks. Brussel, Uitgeverij de Burcht, z.j. (1943), 71 blz., geïllustreerd. Prijs: 20 fr.

Na in zijn inleiding gehandeld te hebben over den oorsprong der uithangborden en der gevelsteen, hun esthetisch belang en hun cultuurwaarde, alsook over de oorzaken van hun verdwijning, geeft schrijver ons een beknopt, maar klaar en methodisch overzicht der verschillende soorten van uithangtekenen in Vlaanderen, overzicht dat hij volgenderwijs indeelt: Het Dieren- en Plantenrijk in de Uithangborden. Het Bedrijfsleven in de Uithangborden. De Toponymie, de Aardrijkskunde — waarbij de Astronomie behandeld wordt — de Geschiedenis — met de Heraldiek — in de Uithangborden. Sagen en Legendes. De Vroomheid. Volkshumor, Spreekwoorden en Volksrijmpjes. Een rijke literatuuropgave sluit het boek.

Naar volledigheid werd hier niet gestreefd.

Voor Oost-Vlaanderen werd vooral gebruik gemaakt van het artikel van Prof. Dr P. De Keyser: « De Folklore der Uithangborden », in « Oostvl. Zanten », 1934, blz. 1-32, van de brochure van D. Destanberg: « De Gentsche Uithangborden » (Gent, 1905), van het oude, maar niet verouderd werk van Fr. De Potter: « Het Boek der vermaarde Uithangborden » (Antwerpen, 1874), van het artikel van A. Vee (Ad. Verbraeken): « Uithangborden in 't Waasland » in « Volkskunde », 1906, blz. 116-118.

Een typografisch zeer verzorgd en rijk geïllustreerd boekje, dat een flinke bijdrage tot de « uithangbordologie » uitmaakt, om de door Fr. De Potter gesmede uitdrukking te gebruiken.

Wat de opgegeven bibliografie betreft, doen we opmerken dat het vermelde: « N. Destanberg. Aangeteekende opschriften en uithangborden. Gent. Stadsarchief 1900 » foutief is. Dit laat, immers, een handschrift van Destanberg vermoeden, dat op het stadsarchief zou te vinden zijn. Zoo iets is daar niet voorhanden.

F. V. Es.

KEYSER (Prof. Dr P. de). — Proeve van ontleding van Volkskunstwerk. Naar aanleiding van een bebeeldhoud struisvogelei als huwelijksgeschenk uit de XVIIIe eeuw. — Overdruk uit de Gentsche Bijdragen tot de Kunstgeschiedenis. Deel IX (1943), blz. 62-69. Geïllustreerd.

Prof. de Keyser heeft over dit onderwerp een lezing gehouden voor den Bond der Oostvlaamsche Folkloristen op 31 October 1943, in het Stadsarchief.

Deze bijdrage is de licht gewijzigde tekst van deze lezing, waarin S. eerst aantoonst dat in Centraal- en Oost-Europa de versiering van eieren veel voorkomt in de volkskunst. De schaal van kippeneieren past eigenlijk zeer wel voor het aanbrengen van allerhande geometrische en traditioneele kleurvormen. Het verluchten van Paascheieren b.v. met bontgekleurde siermotieven werd al uitvoerig bestudeerd, destemee daar in het volksgeloof het ei een levens- en vruchtbaarheidssymbool is, een verkleind evenbeeld van het Universum en dus magische en gelukaanbrengende kracht bezit.

Bij sommige Afrikaansche volkeren speelt het struisvogelei dezelfde rol als het kippenei in Europa. Dat ei wordt er zelfs beschouwd als een afweermiddel tegen het «kwade oog». Het wordt niet gekleurd maar bebeeldhoud of gegraffiteerd. Prof. de Keyser heeft een dergelijk ei gevonden in de private verzameling van den heer M. D., uit Gent, waarschijnlijk gegraffiteerd door een Nederlandschen matroos van de Oostindische Compagnie in de tweede helft der XVIIIe eeuw. Hij vergelijkt dit mooie produkt van echte Europeesche Volkskunst met een ander bebeeldhoud struisvogelei uit de verzameling van Prof. Olbrechts en afkomstig uit Egypte, dat maar een voorbeeld is van bazar-produkten en dus van minderwaardige hedendaagsche Afrikaansche volkskunst, wat S. toelaat aan enkele principes te herinneren, die bij het vervaardigen van werken van echte volkskunst voorzitten.

Het gegraffiteerd struisvogelei uit de verzameling van den heer M. D., met zijn bruidspaar, zijn huwelijksboot en zijn fantasieblazoën mag, besluit S., een gelukkig voorbeeld van echte volkskunst genoemd worden. Voegen wij er bij dat deze bijdrage flink geïllustreerd is, wat de lezing ervan nog aangenamer en interessanter maakt.

F. V. Es.

MONT (Pol de). — Het Paascheest in de Nederlandsche Volkskunde. Met inleidend woord door R. Minnaert. Irmin-reeks, n° 6, Brussel. Uitgeversmaatschappij De Burcht, S. V., 3^e jg. (1944) 57 blz. met een buitentekstkaart. Prijs: 30 fr.

Dit is een herdruk van het belangwekkend artikel van P. de Mont verschenen onder den titel: «Een folkloristisch Paaschei. Een en ander over het Paascheest in de Nederlandsche Volkskunde», in het «Nederlandsch Museum», jg. 1888, I, blz. 167-203. De algemeene opvattingen in deze bijdrage ontwikkeld, zooals de inleidster Mej. R. Minnaert terecht zegt, liggen thans nog aan de basis van een onderzoek naar de gebruiken ter gelegenheid van het Paascheest, alhoewel enkele standpunten van de Mont nu wel wat verouderd schijnen. De buitentekstkaart: «Wie brengt en legt, naar de meening van de kinderen, de Paascheieren», is ontleend aan een artikel van Prof. Dr. Erich Röhr: «Paschen», in «Hamer» (April 1943). Zij behelst Duitschland en de Nederlanden. Zeer verzorgde uitgave.

F. V. Es.

PELEMAN (Bert.) — Schoon Scheldeland. — 60 kunstphoto's van Kessels en Hendrik Selleslags, met bloemlezing uit de Scheldeliteratuur. Uitgeverij De Burcht, Brussel, 1944, 85 blz. Prijs: ing. 100 fr., geb. 125 fr.

EEMANS (Marc.) — Vlaamsch Kasteelenboek. — Uitgeverij De Burcht, Brussel, 1944, 136 blz., met 142 afbeeldingen en een kasteelenkaart buitentekst. Prijs: ing. 150 fr., geb. 175 fr.

Deze beide boeken kunnen wij aan alle minnaars van natuurschoon en van oude Vlaamsche monumenten, aan alle Vlaamsche toeristen en heemkundigen ten zeerste aanbevelen. Beide zijn gedrukt op mooi glacépapier en de illustraties zijn tot in de puntjes verzorgd. Het eerste heeft tot doel de natuurschoonheid van het Scheldeland, hoofdzakelijk tusschen St.-Amands en Rupelmonde weer te geven, het tweede is bedoeld als verheerlijking van de Vlaamsche kasteelen, deze getuigen van den kunstzin en de macht onzer voorouders. De volgende Oostvlaamsche kasteelen werden er in opgenomen: Poeke. Ooidonk, 's Gravensteen te Gent, Laarne. Giizegem en Moorsel. Ook photo's naar oude documenten van de verdwenen of gedeeltelijk verdwenen waterburchten van Rupelmonde, van Pamele (Oudenaarde), Petegem en Moerzeke komen er in voor.

F. V. Es.

VIJVER (Ferdinand Van de). — **De Kleermaker. Geschiedenis. Techniek. Folklore.** — Uitgave Boekuil en Karveel, Kapellen, 1944, 83 blz. + 9 buitentekstplaten. Prijs: 23 fr.

Dit is het eerste numtner van een nieuwe uitgavereeks: **Wat weet ge over?**, waarin vulgarisatiewerkjes over allerhande ambachten en bedrijven zullen verschijnen.

Kleermaker en folklorist Ferdi Van de Vijver handelt in dit boekje over zijn eigen ambacht, over den kleermaker, vooral in de geschiedenis en in de folklore.

Het werkje bestaat uit een reeks losse opstellen, waarin achtereenvolgens de oorsprong der kleding, enkele grepen uit de geschiedenis van het kleermakersambacht in Vlaanderen, het oudste vakboek (« Libro de geometria patrica, y traça el qual » van den Spaanschen kleermaker Juan de Alcego, 1589), de naaimachine, de invloed van den kleermaker op de taal en de kleermaker in de volkskunde behandeld worden. Ook het artikel van Jozef Cornelissen over « De Kleermaker » verschenen in *Eigen Volk*, I (1929), blz. 73-75, en dat van J. Vermeulen: « Uit den Woordenschat der Gentsche Kleermakers » verschenen in *Oostvlaamsche Zanten*, XIV (1939), blz. 153, werden opgenomen.

Het is te hopen dat in de volgende werkjes, die in deze reeks zullen verschijnen, ook veel aandacht zal gewijd worden aan de folklore. Zoo zou de wensch van den betreurden Antwerpschen folklorist Jozef Cornelissen gedeeltelijk verwezenlijkt worden: een reeks geïllustreerde monografieën te zien uitgeven, waarin de folklore der verschillende Vlaamsche ambachten zou behandeld worden, tegenhanger van het bekende werk van den Franschen folklorist Paul Sébillot: *Légendes et Curiosité des Métiers* (1893).

F. V. Es.

Oorlogsfolklore.

EEN VOORDEEL BIJ LUCHTALARM.

Degene, die bij den Burgerlijken dienst voor Luchtbescherming zijn ingelijfd, krijgen als dienstkenteeken een armband; drager daarvan, kunnen ze zich bij luchtalarm vrij op straat bewegen.

— Weet ge wat 't groot voordeel van zoo'n armband is? boft er een, zulk een stuk toonend.

— Neen!

— Wel, als 't luchtalarm is, moogt ge daarmee voor niets op den tram rijden! (Het is een bekend feit dat bij luchtalarm, alle verkeer is stopgezet, en zelfs de tramrijtuigen moeten worden ontruimd).

Gehoord te Gent, 19 Mei 1943.

J. V.

STADSVERDUISTERING.

Vrienden komen 's avonds, in den winter, bij mekaar op bezoek. 't Was pikdonker. Ze hadden 't lastig gehad om zonder ongevallen hun weg te vinden in de onverlichte straten.

— Nu weet ik toch eindelijk dat ik geen en uil en ben, zegt de eene bij zijn gastheer binnenkomend.

— Waarom, vraagt lachend zijn vriend.

— Wel, ik heb het nu goed gewaar geworden, dat ik niet en kan zien in den donkeren. Die verduistering is nog voor iets goed!

Gehoord te Gent, April 1943.

NIEUWE UITHANGBORDEN.

In de cafés, voornamelijk in de buitenwijken, leest men een nieuw uithangbord: « **Café Gesloten** ».

(Zinspeling op de leien, die gewoonlijk aan de vensters geplaatst zijn van de herbergen die gesloten zijn, om aan den baas toe te laten van den werkloozensteun te genieten).

(Sept. 1943.)

M. P. (St.-Niklaas).

00RLOGSRECEPT.

Neem twee zegels N° 20 en laat ze koken met zout in wat water. Neem ook twee zegels N° 10 en laat ze rustig opstoven met een zegel N° 4.

Van uwe groentenkaart neemt u drie zegels, die ge in wat water laat opstoven. U zet dit alles op een rustig vuur, dat ge aanwakkert met uw kolenbon. Zoo bekomt U een heerlijken schotel van aardappelen met groenten en vleesch. Wilt U nog soep of pap erbij, dan neemt ge drie zegels N° 11 en laat daar wat zegels N° 6 in vallen en dik ze vervolgens aan, met zegels N° 1. Voor een lekkere soep, laat u enkele zegels van uwe groentenkaart koken in water en dik ze vervolgens aan, met zegels N° 1, of N° 7 of 8, naar keuze. Dien alles op en U hebt een heerlijk noenmaal.

(De meeste der vermelde zegeltjes zijn die, welke onbenuttigd, overblijven.)

J. M. (Wondelgem).

ZWARTE MARKT.

De Meigemnaren zijn d'oorgaans rare snaken en kunnen soms geestige spreuken of kwinkslagen afgeven. Onlangs vermeerderde het huisgezin van eenen met eenen tweeling. Toen hij klaar was met de aangifte ten gemeentehuize, zeide hij, al in zijn haar krabbende : « Sapristi, ik heb nu nog misdaan, ik mocht enkel één kind aangegeven hebben, het andere zou dan geschikt geweest zijn voor de zwarte markt. »

Deinze.

A. P.

O DIE SPRIET !

Een dienstmeid gaat te biechten en ze zegt ootmoedig tot den biechtvader :
— Vader, ik weet niet wat er met mij den laatsten tijd gebeurt. Ik doe tegenwoordig niets dan vloeken !

En de biechtvader, begrijpend, zegt alleen maar :

— Wel, mijn kind, stookte gij misschien ook met spriet !

Hij wist er alles van.

Gent.

J. V.

RAADSEL.

— 't Is muzikaal.

— 't Is wit.

— En 't is van de nieuwe orde ?

Antwoord : Fluitjesmelk !

Opgeteekend te Gent reeds in 1940.

ONZE UITGAVEN.

Bezit u reeds onze extra-uitgaven ? Zooniet, bestel nog heden, vóór ze zijn uitverkocht :
Mw. L. Bataille-Hiel : Kinderspelen en Liedjes uit het Land van Dendermonde. Luxe uitgave 35 fr. — Gewone uitgave 25 fr.

J. Boes : De Tinnepotgieterij te Gent. 7 fr.

E. Andelhof : Dit is die Excellente Kronyke van de Brahmisten (Studie over het Teerling-spel). 7 fr.

De Magie van het Poppenspel. Prachtig geïllustreerd. Voor de leden 32 fr., voor de andere 35 fr.

J. Vermeulen : De Arteveldefiguur in de Vlaamsche Volksziel. 18 fr.

F. Van Es : Waasch Sagenboek. 70 fr. — Voor de leden van den Bond 65 fr.

Verantw. Hoofdopsteller : Fern. Van Es, Groendreef, 114, Lokeren.

Drukkerij v/h Ad. Hoste, N. V., Galgenberg, 21-23, Gent.